Året Var

Året Var DHF:s FÖRTECKNING ÖVER ÅRTAL I DALARÖS HISTORIA har tagits fram med hjälp av uppgifter tagna ur litteratur som berör Dalarö, sökning via Internet och med hjälp av boende på Dalarö.

Detta är en fördjupning av händelsen år

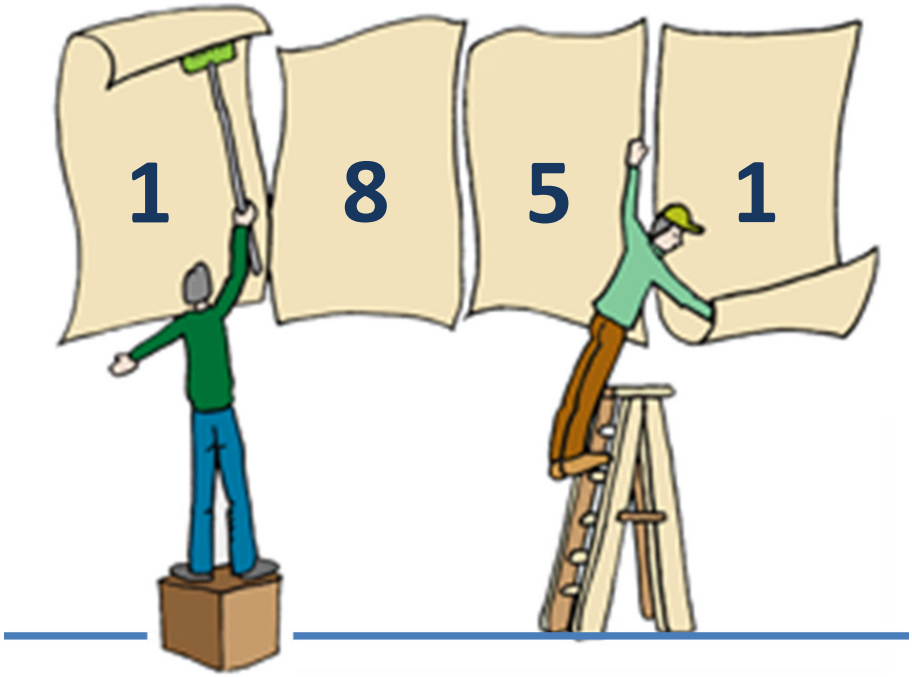

Se nästkommande sidor

1851.

När ett kapell på Huvudskär revs skall enligt ett protokoll rivningsvirke ha använts för ett bygge av en liten stuga på Dalarö.

Den lilla stugan låg vid nuvarande Odinsvägen 23.
Stugan lär ha varit på ett rum och kök.
Huset kallades *Surmjölkskyrkan,* troligtvis beroende på användning och det ursprungliga virket den byggts av.
Vem som byggde stugan är inte känt.

När kapellet revs är inte känt men troligtvis var det något år innan virket togs omhand av Dalaröbor.

Här råder en vissa oklarheter.
Att det av virket från ett kapell som skulle ha inrymt ett postkontor på Dalarö finns inga belägg för. Första postkontoret på Dalarö låg i huset Dvärgbacken 1. På karta från 1796 finns huset markerat som postkontor.

Att denna stuga skulle ha använts som skola som man kan hitta påstående om finns inte heller belägg för. Dalarös första skola låg i andra våningen i Stenhuset nere vid Hotellbryggan.
Skolundervisningen på Dalarö kom igång i november 1844, med officerskadetten Rosenqvist som lärare.

Att det skulle använts för mejeriprodukter kan vara troligt beroende på namnet.

Se även olika teorier om Surmjölkskyrkan på de sista sidorna. ⇨

Huvudskär
Förr fiskades mycket torsk och strömming på Huvudskär. Det var ett betydande fiskläge med eget kapell och egna lagar. Enklare bostadshus uppfördes och år 1646 även kapellet som sedan flyttades från Ålandsskär till Lökskär. På söndagarna var det obligatorisk gudstjänst i öns kapell.
I samband med rysshärjningarna 1719 brändes all bebyggelse men det mesta återuppbyggdes.

1878 byggdes ett tvåvåningshus på tomten, kanske revs då *Surmjölkskyrkan*.
Det hus som byggdes 1878 revs 2016.
Ett nytt hus är nu byggt på samma plats.
Se nästkommande sida.

⇨

Huset som byggdes 1870 och som brann 1949 och fick ett nytt utseende.

Odinsvägen 23, år 1977.

Huset kallat *Bankhuset* såg då ut så här efter branden. Husen har nu ett plattare tak.

Det hus som byggdes 2016.

Några olika teorier om Surmjölkskyrkan.

Lars Liwendahls bok ”En post- och kulturhistorisk vandring under fem sekel”.

Surmjölkskyrkan

Bakom denna något kryptiska rubrik döljer sig historien om den byggnad Dalarö postkontor var inhyst i under större delen av 1800-talet. Idag drar vi lite på smilbanden, men denna historia visar också på de enkla, ofta mycket fattiga omständigheter, som rådde här ute då.

Frågan om var Dalarö postkontor låg under 1800-talet är trots omfattande forskningar i olika arkiv och ”rundfrågningar” ännu inte helt belagd. Som tidigare nämnts så låg det första kontoret, som öppnade 1770, i den så kallade Kommendantbostaden. Vi vet från kartan *”Öfver Dalarös och Jutholmens hus och tomter 1796”* att postkontoret då fanns kvar i denna byggnad. Antagligen var det kvar där tills en bit in på 1800-talet. Hur länge är svårt att säga, som jag tidigare nämnt, sannolikt tills den bytte ägare 1820. Vi vet även från en skrift daterad 1851 att postkontoret ”sedan 1800-talets början” varit inrättad i en annan byggnad.

Denna skrift, jag i förra stycket refererar till, har titeln *”Berättelsen om Fiskeriet i Stockholms Skärgård utgifven 1 dec. 1851”* och är författad av en C.J. Sundevall. I denna publikation finns en mening: *”Sedan fisket vid Hufvudskär aftagit, har kyrkobyggnaden borttagits och begagnats som postkontor i Dalarö”.*

Alfred Janson tar i sin Dalarö-bok från 1936 upp detta och han tillägger: *”enligt meddelande av äldre Dalarö-bor låg förut bakom Hedengrens affär ett litet hus som kallades för ”Surmjölkskyrkan”. Möjligen var detta det forna fiskekapellet som trots sin ytterligare degradering från postkontor till mjölkaffär fick behålla en antydan om sitt ursprungliga ändamål”.*

En ganska underbar historia får man väl säga! Det gamla kapellet på Huvudskär revs, förr i tiden återanvändes allt som gick, och stockhuset återuppfördes då på Dalarö och fick bli postkontor! Från annan källa vet jag att huset byggdes upp igen på Dalarö år 1811. Det är dock oklart om posten flyttade dit då, eller något senare. År 1893 vet vi att posten flyttade in i ett nytt hus och senast då fick den gamla före detta kyrkobyggnaden en ny funktion som mjölkaffär. Trots mycket forskning har jag inte fått fram mer fakta kring detta. Självaste August Strindberg nämner mycket kort surmjölkskyrkan i en av sina skrifter. Jag har också fått bekräftat att huset under en kort tid även användes som skola, och att det låg bakom ”bankhuset” (där Handelsbanken idag finns), ej bakom ”Hedengrens affär”. Sedan många år är nu surmjölkskyrkan riven.

Första postkontoret och första postmästaren

Själva postkontoret på Dalarö inrättades i byggnaden belägen på det som idag heter Dvärgbacken 1. Huset finns kvar än idag, om än ombyggt, och är ett av samhällets äldsta. Det är känt som den så kallade ”Kommendantbostaden” efter den kommendant för Dalarö skans, Alexander Falkman, som köpte gården 1820.

Det har ej gått att exakt fastställa åldern för detta hus och det har även byggts om flera gånger. I en del av dagens byggnad finns

August Strindberg.

Surmjölkskyrkan

En sida ur Strindbergs "Svenska Folket" från 1882 men jag har ju problem med att skicka bilder. Men han skriver följande när han är på Huvudskär:"Man hade äfven en kyrka av trä, hvilken sedan befunnits öfverflödig och derför blifvit såld samt nu återfinnes på Dalarö, der den hyser mjölkmagasin och badgäster." Det är ju väldigt tidigt han skriver detta.

Boken: Tyresö av Barbro Flodin.

Kapellet brändes av ryssarna sommaren 1719. Ett nytt uppfördes senare, men på 1800-talet, sedan fisket avtagit, flyttades detta till Dalarö, där byggnaden användes som postkontor.[170]

Tidningsklipp Tyresö kyrka 300 år av fil. lic. Henrik Alm.

När den nya kyrkan i Tyresö blev färdig med sin predikstol skänktes den äldre till Huvudskärs kapell ute i havsbandet för att sedermera uppsättas i Dalarö lilla kyrka, där den nu väcker beundran. Dalarö var komministratur under Tyresö från 1636 till 1924, då Tyresö blev komministratur under Saltsjöbaden och Dalarö däremot eget pastorat.

Anm. Järnholmen är en del av Utös norra del.

På Järnholmen fanns på 1700- och 1800-talet lotsstation som hörde under Dalarö. Man lotsade båtar från redden utanför Utö och Järnholmssund till Dalarö eller motsatt väg. Ibland var det motvind och motström då måste man förhala fartygen genom sundet. Till det användes de stora handsmidda järnringarna kallade moringar som fortfarande finns kvar utmed stränderna.

Surmjölkskyrkan

~~nr~~ *Dalarö municipalsamhälle,* Dalarö sn,
Sotholms hd, Stockholms l.

surmjölkskyrkan

Ett numera rivet hus som enligt uppgift skulle ha stått på Järnholmen i Utö sn och där använts som kapell. Det skulle sedan ha flyttats till Dalarö och där använts som mjölk-magasin.

John Westin. *Gösta Lundberg 1937.*

Från E. Alfred Jansson 1936 ny upplaga 1966 sida 41 + sida 42 **Surmjölkskyrkan**
Ett annat påstående, att ett fiskekapell på Huvudskär flyttats till Dalarö eller att åtminstone virket därav använts vid ombyggnaden av Dalarö kyrka åren 1786-87, torde även sakna grund. Det är visserligen sant, att ett kapell uppfördes på Huvudskär år 1646 för de skaror av fiskare, som lågo därute sommartiden, men det brändes av ryssarna sommaren 1719. Ett nytt kapell, troligen av samma enkla stil som det brända, byggdes och lär ha stått kvar fram på 1800-talet, då det verkligen förflyttades till Dalarö, men ej till gudstjänstbruk, utan för ett så profant ändamål som postkontor! Härom skriver prof. C. J. Sundevall i "Berättelsen om Fiskeriet i Stockholms läns skärgård, afgifven i Dec. 1851" : – – – "Sedan fisket vid Hufvudskär aftagit, har kyrkobyggnaden borttagits och begagnas som postkontor i Dalarö." – Enligt meddelande av äldre Dalaröbor låg förr bakom Hedengrens affär ett litet hus, som kallades "surmjölkskyrkan". Möjligen var detta det forna fiskekapellet, som trots sin ytterligare degradering från postkontor till mjölkaffär dock fått behålla en antydan om sitt ursprungliga ändamål.
Vid en kyrkoinventering i Dalarö år 1850 säges bl. a.: "Tillförlitliga underrättelser om kyrkans ålder och bygnadstid saknas aldeles, den anses vara mycket gammal. Sista reparationen skedde 1785." Dunklet över kyrkans tillblivelse kan dock skingras, ty åtskilliga handlingar i Tyresö och Dalarö väl bevarade kyrkoarkiv ävensom en del av kyrkans äldsta prydnader giva vid handen, att den uppfördes i början av 1650-talet, då Dalarös betydelse som tull- och flottstation var erkänd och bebyggelsen började taga fart.